

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка**

Факультет історії, бізнес-освіти та права
Кафедра права та правоохоронної діяльності

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри**

 доц. Мілова Т. М.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 13 (ПП 1.2.1.06) ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Галузь знань: **08«Право»**

Спеціальність: **081 Право**

Освітня програма **Право**

Форма навчання **денна, заочна**

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни теорія держави і права розроблена на основі освітньо-професійної програми Право, навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 081 Право.

Розробники: Зеленко І.П., доцент кафедри права та правоохоронної діяльності, к.ю.н., доцент

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри права та правоохоронної діяльності

Протокол від «3» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри права та правоохоронної діяльності

(підпис)

Мілова Т. М.

(прізвище та ініціали)

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія держава і права» для студентів спеціальності 081 Право за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. ЦДУ імені В. Винниченка, 2023. 29 с.

© Зеленко І.П., 2023 рік

© ЦДУ імені В. Винниченка,
2023 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 10	Галузь знань 08 Право (шифр і назва)	Нормативна	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання немає (назва)	Спеціальність: 081 Право (шифр і назва)	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 300		Семестр	
		1,2-й	1,2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 10	Освітня програма: Право (шифр і назва)	66 год.	30 год.
		Практичні, семінарські	
	64 год.	18 год.	
	Лабораторні		
	- год.	- год.	
	Самостійна робота		
	170 год.	252 год.	
	Індивідуальні завдання:		
	- год.		
	Вид контролю:		
Екзамен/ залік	Екзамен/ залік		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення основних та загальних закономірностей виникнення, розвитку і функціонування держави та права.

Завдання отримання, засвоєння та систематизація знань з дисципліни «Теорія держави та права»; набуття здатності аналізувати державно-правові явища; формування навичок юриста-фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності (ІК).

загальні	фахові
- - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1); - - знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3); - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК11).	- здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві (ФК1); - здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему (ФК2); - цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи (ФК3); - здатність застосовувати правові принципи та доктрини (ФК8); - здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин (ФК10); - здатність до критичного та системного аналізу правових явищ (ФК13).

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел **(ПРН3)**;
- складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами **(ПРН7)**;
- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій **(ПРН9)**;
- застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи **(ПРН18)**;
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів **(ПРН19)**;
- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки **(ПРН20)**.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1

Тема 1. Предмет і методологія теорії держави і права

Зміст. Становлення, загальнотеоретичної науки про державу та право. Філософія права та енциклопедія права як її попередники. Наступність у розвитку загально-теоретичних державно-правових знань. Внесок мислителів України у розвиток загально-теоретичного вчення про державу та право.

Роль вчених-юристів України у визначенні предмету і структури теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни. Структура теорії держави і права як навчальної дисципліни. Завдання теорії держави і права як науки і навчальної дисципліни. Предмет теорії держави та права. Розрізнення понять, «об'єкт» і «предмет» теорії держави та права. Особливості предмету теорії держави та права як науки.(і процесу їх створення.) «Теорія держави» і «теорія права», їх відмінність і єдність.

Методологія теорії держави та права. Метафізика, діалектика (матеріалістична та ідеалістична), ідеалізм (об'єктивний та суб'єктивний), матеріалізм (об'єктивний та суб'єктивний), у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо). Загальнонаукові методи пізнання держави і права: формально-логічний метод, соціологічний метод, системно-структурний метод, конкретно-історичний метод, статистичний метод тощо). Приватно-наукові методи пізнання держави і права (метод порівняльного правознавства, метод техніко-юридичного аналізу, метод конкретизації, метод інтерпретації тощо). Функції теорії держави та права. Евристична функція. Онтологічна функція. Прогностична функція. Методологічна функція. Ідеологічна функція. Політична функція. Практично-прикладна функція.

Співвідношення теорії держави та права і філософії, соціології, політології, економічної та управлінської науки, тощо. Виникнення нових галузей наук. Поняття юридичних наук і суспільних наук. Структура юридичних наук. Історико-теоретичні науки. Співвідношення теорії держави та права з історією держави та права та історією вчень про державу та право. Галузеві науки і співвідношення з ними теорії держави та права. Спеціальні юридичні науки і співвідношення з ними теорії держави та права, зв'язок теорії держави і права і юридичної практики.

Тема 2. Еволюція суспільства: виникнення держави і права

Зміст. Структура первісного суспільства. Органи влади та управління первісного суспільства. Еволюція первісного суспільства. Форма організації суспільства в епоху неоліту («протодержава»). Особливості виникнення європейських держав. Особливості виникнення східних (азіатських) держав. Ознаки які відрізняють публічну владу первісного суспільства від держави. Теорії виникнення держави (теологічна, патріархальна, договірна, насильства, психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо). Загальні закономірності виникнення держави.

Нормативне регулювання суспільних відносин первісного суспільства. Виникнення права. Ознаки які відрізняють право від соціальних норм первісного устрою. Держава і права як загально-соціальні інститути. Співвідношення держави і права. Взаємозв'язок держави і права. Відносна самостійність держави і відносна самостійність права.

Тема 3. Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав

Зміст. Поняття держави (у світлі різних підходів щодо визначення). Основні ознаки держави. Фундаментальні елементи держави: населення (народ, нація громадяни), територія, публічна влада. Суверенітет держави. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету. Суверенітет народу і його втілення в демократичних державах. Національний суверенітет і право націй на самовизначення. Суверенітет у федеративній державі.

Поняття державної влади і її співвідношення з політичною владою. Класові, національні, корпоративні, загально-соціальні фактори і їх місце в державі. Методи і форми забезпечення державою інтересів суспільства, громадян, національних і соціальних спільнот (груп). Сутність держави. Аспекти сутності держави. Класове (вузькогрупове) і загальносоціальне у сутності держави.

Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Види цивілізацій і відповідні їм типи держав. Особливості держав у межах одного типу. Східний тип держав. Класово-економічна сутність формаційного підходу. Основні риси і особливості держав рабовласницького, феодального, буржуазного і сучасного суспільства. Еволюція типів держав. Умови і форми переходу від одного типу держави до іншого. Конвергенція у розвитку держав різного типу.

Тема 4. Форма держави.

Зміст. Поняття форми держави. Її структура: форма правління, форма державного устрою, форма державного (політичного) режиму, їх поняття та основні риси. Співвідношення типу, сутності і форми держави. Прогресивні та регресивні зміни форми держави певного типу.

Форми правління у рабовласницькій, феодальній, буржуазній та соціалістичній державі. Монархія і республіка як класичні форми правління держави в історії і сучасності. Види монархічних форм правління: історія та сучасність. Сучасні монархії: абсолютна, конституційна (парламентська), змішана. Види республіканських форм правління: історія та сучасність. Парламентська, президентська, парламентсько-президентська та президентсько-парламентська республіка, критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні. Поняття форми державного устрою. Національно-державний та адміністративно-територіальний устрій держави. Унітарна держава, її основні ознаки. Унітарна держава з елементами федералізму. Автономія в унітарній державі. Особливості України як унітарної держави. Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Особливості суверенітету і територіальної цілісності федеративної держави. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій. Конфедерація: поняття та ознаки. Принцип державного суверенітету і конфедерація. Історична доля конфедерації. Співдружність держав, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо держав, їх відміна від унітарної та федеративної держави (Організація Об'єднаних Націй, НАТО тощо). Державний (політичний) режим: поняття, види. Чинники, що впливають на вид політичного режиму. Демократичний політичний режим:

поняття, різновиди, основні ознаки. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди.

Тема 5. Механізм та апарат держави. Функції держави

Зміст. Поняття механізму держави, державного апарату. Роль механізму держави у забезпеченні здійснення її функцій. Структура механізму сучасної держави та її правова основа. Державні органи, установи, підприємства і організації, їх місце і роль у механізмі держави. Державні і недержавні (комерційні) організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави. Особливості механізму федеративної та унітарної держави. Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Система державних органів в Україні. Централізація і децентралізація в організації та функціонуванні державних органів. Розподіл праці (спеціалізація) у системі органів держави. Професійність державного апарату.

Поняття функцій держави. Визначення основних напрямів діяльності держави. Класифікація функцій держави, їх взаємозумовленість і взаємозв'язок. Функції сучасної Української держави і функції державних органів: їх відмінність і взаємозв'язок. Правові форми здійснення державою своїх функцій. Загальносоціальні, національні і класові фактори у змісті функцій держави. Критерій прогресу в розвитку функцій держави.

Розділ 2

Тема 6. Громадянське суспільство

Зміст. Громадянське суспільство: поняття, структура, основні ознаки, сутність. Громадянин і громадянське суспільство. Критерії цивілізованості громадського суспільства: економічний, політичний, ідеологічний плюралізм як засади суспільного життя в Україні. Взаємозалежність і взаємодія громадського суспільства і держави.

Тема 7. Політична система суспільства та держава

Зміст. Політична система суспільства: поняття, структура, сутність. Місце держави в політичній системі суспільства. Політика. Політична влада і державна влада. Державна влада і громадські об'єднання: комерційні і некомерційні (неприбуткові), правова основа їх взаємодії. Державна влада і правляча політична партія. Формування внутрішньої і зовнішньої політики держави. Лобізм.

Тема 8. Загальне вчення про демократію

Зміст. Поняття та ознаки демократії. Функції і принципи демократії. Форми та інститути демократії. Референдум як особливий інститут демократії. Поняття, принципи та види виборів. Види виборчих систем. Взаємодія демократії та самоврядування, ознаки, що відрізняють демократію від самоврядування. Демократія, як загальнолюдська цінність. Демократія та права соціальних меншин.

Тема 9. Права людини і громадянина

Зміст. Історія ідеї прав людини. Теорія трьох поколінь прав людини. Поняття основних прав людини і громадянина. Міжнародні стандарти в галузі прав людини. Взаємозв'язок прав людини і громадянина. Система

основних прав і свобод людини і громадянина. Поняття і система обов'язків людини і громадянина. Права дитини: поняття та система.

Тема 10. Соціальна правова держава

Зміст. Правова держава в історії політико-правової думки. Правова держава як мета демократичних рухів. Поняття правової держави. Сучасна правова держава: теорія та досвід. Ознаки правової держави: верховенство права та закону; розподіл влад; охорона прав та свобод громадян; взаємна відповідальність держави та особи; соціальна та юридична захищеність особи; конституційна законність та конституційний контроль; взаємозв'язок держави з громадським суспільством. Проблеми та шляхи формування правової держави в Україні. Історія виникнення соціальної держави. Поняття, види та ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава.

Розділ 3

Тема 11. Право в системі регулювання суспільних відносин

Зміст. Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Нормативні та індивідуальні регулятори, їх сфери застосування та методи. Соціальні норми, їх поняття та форми виразу. Класифікація (види) соціальних норм: звичаї, мораль, корпоративні, релігійні, політичні, правові, етичні та інші норми. Право та традиції. Загальне й особливе у соціальних нормах. Право і технічні норми, їх співвідношення і взаємодія. Особливий вид технічних норм – військово-технічні норми. Технічно-правові норми. Право і мораль. Ознаки, які відрізняють норми права від норм моралі. Право та морально-етичний рівень розвитку суспільства. Справедливість та право. Роль права у розвитку і зміцненні моралі суспільства.

Тема 12. Поняття права

Зміст. Основні уявлення та вчення про право. Аксеологічний та інструментальний підхід до поняття права. Визначення поняття права. Соціальна цінність права. Право як спеціальний регулятор суспільних відносин. Загальносоціальні, національні та корпоративні фактори в праві. Ознаки права (нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий характер, загальна обов'язковість, гарантованість державою). Соціальна справедливість та свобода і їх міра як сутність права. Вольовий критерій при оцінюванні сутності права. Право як система норм (правил) поведінки особи, нормативна основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, інших осіб. Принципи в праві: їх поняття та класифікація. Загальноправові та міжгалузеві принципи. Втілення загальнолюдських цінностей в загальноправових принципах права. Роль принципів права у правотворчості, та правозастосуванні. Об'єктивне та суб'єктивне право. Природне та позитивне право. Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загально-соціальні (виховна, інформаційна, орієнтаційна, оцінювачна) та спеціально-соціальні (юридичні) функції права (регулятивні – статична та динамічна, охоронна).

Тема 13. Форми права

Зміст. Поняття форми права її значення в правовому регулюванні суспільних відносин, та систематизації законодавства. Основні історичні форми права: правовий звичай, судовий (адміністративний) прецедент, доктринальна форма, догми (принципи та правила) релігії, нормативний юридичний акт, договір (нормативні: внутрішні та міжнародні зовнішні). Співвідношення закону (нормативно-правового акту) та права. Закон у вузькому та поширеному сенсах, матеріальному та формальному розумінні. Право та законодавство. Підзаконні нормативно-правові акти. Співвідношення верховенства закону та верховенства права. правонаступництво у праві. Судовий прецедент, його основні ознаки, особливості та співвідношення з іншими нормами права. Судова та адміністративна практика, її роль у розвитку форм права на сучасному етапі. Прецедент судового тлумачення та судовий прецедент. Правовий звичай: поняття, основні ознаки та особливості. Звичайне право, його сутність, ознаки та взаємозв'язок з правовим звичаєм. Доктринальна форма права. Положення (рекомендації) юридичної науки, їх вплив на правозастосування та законотворчість Наукові коментарі до текстів законодавства (нормативно-правових актів). Нормативно-правові договори: типові, примірні, міждержавні, внутрішні та зовнішні, а також інші (господарські, страхування і т. ін.).

Тема 14. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види

Зміст. Поняття правового (юридичного) акту. Види правових актів. Поняття та ознаки нормативно-правового акту, його відміна від актів застосування права й актів тлумачення правових норм. Система та види нормативно-правових актів в Україні. Закони та підзаконні акти, їх загальні та особливі риси. Закон як нормативно-правовий акт держави вищої юридичної сили, найбільш авторитетна форма права. Класифікація законів. Конституційні, кодифікаційні та прості (звичайні) закони. Загальні та спеціальні закони. Конституція держави - основа правової системи суспільства, її верховенство та гарантованість. Відмінність Конституції від всіх інших правових актів державної влади. Нормативно-правові акти парламенту (України). Органічні акти парламенту (України). Нормативно-правові акти глави (президента) держави. Правові акти уряду (Кабінет Міністрів України), їх основні види. Юридичні акти міністерств та центральних відомств, їх класифікація та юридична природа. Нормативні акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх система та якості. Локальні нормативні акти (підприємств, установ, організацій). Порядок опублікування та набуття чинності нормативно-правових актів (законів), його правове урегулювання. Дія нормативно-правових актів (законів). Дія нормативно-правових актів у часі, набрання чинності та припинення дії нормативно-правових актів. Пряма, зворотня і переживаюча дія нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у просторі. Територіальний та екстериторіальний принципи дії

нормативно-правових актів у просторі. Дія нормативно-правових актів за колом осіб.

Тема 15. Норми права

Зміст. Поняття норми права та її основні ознаки. Загальний характер та формальна визначеність норми права, загальна обов'язковість, примусовість, невизначеність адресату. Види норм права. Регулятивні і правоохоронні норми права. Дозволяючи (уповноважуючи), зобов'язуючи, забороняючи норми права. Матеріальні та процесуальні норми права: їх взаємозв'язок і відмінність. Пріоритет норм матеріального права щодо процесуальних в романо-германській сім'ї правових систем. Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми. Значення класифікації норм права для їх ефективної реалізації. Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція (прості, складні, абсолютно та відносно визначені). Структура регулятивних та правоохоронних норм права. Форми викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів (пряма, посилкова і банкетна, казуїстична, абстрактна). Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.

Тема 16. Правотворчість

Зміст. Поняття і основні ознаки правотворчості (організаційно-методичний аспект, інтелектуальна та воляова сторони, фінансове та матеріальне-технічне забезпечення). Види (класифікація) правотворчості. Правотворчість державних органів. Санкціонована правотворчість. Делегована правотворчість: її переваги і недоліки. Первинна, поточна та кодифікаційна правотворчість. Правотворчій процес та його особливості. Законодавчий процес. Законодавча ініціатива (право законодавчої ініціативи та форми її реалізації). Суб'єкти законодавчого процесу, їх правове визначення. Основні стадії законодавчого процесу, його правова основа. Поняття і основні риси стадій законодавчого процесу. Предмет законодавчої діяльності (проекти, їх підготовка, процедура розгляду, проходження). Регламент законодавчого процесу. Принципи законодавчої діяльності в Україні. Поняття, основні риси та види юридичної техніки. Значення юридичної техніки та правозастосування в правотворчій діяльності. Законодавча техніка. Мова закону. Законодавча стилістика. Правила підготовки законодавчого акту. Нормативні приписи, нормативна будова, юридичні конструкції як засоби законодавчої техніки. Казуїстичне та абстрактне викладання правових норм. Правозастосувальна техніка, її риси та їх прояв у правових актах. (вирок, рішення, визначення суду та ін.). Державна і рідна мова учасників юридичної справи. Юридична термінологія та принципи її використання в правотворчій і правозастосувальній діяльності.

Тема 17. Система права

Зміст. Система права та правова система їх співвідношення. Поняття та основні риси структури права. Рівні (елементи) структури права: правова норма, інститут права, галузь права, особливі структурні підрозділи права:

суміжні інститути права, об'єднання правових інститутів, підгалузі права. Первинні асоціації правових норм та інститути права. Система права: предмет та метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузях, їх основні ознаки та роль у правотворчості й правозастосуванні. Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право. Поняття та основні риси правового режиму. Система законодавства: поняття, основні риси та структурні підрозділи. Співвідношення системи права й системи законодавства, його значення для систематизації норм права. Систематизація нормативно-правових актів (законодавства), її поняття, ознаки, форми поняття та ознаки інкорпорації та кодифікації законодавства. Загальна та галузева кодифікація. Звід законів, уложення законодавства, систематичне зібрання законодавства, збірки законів (нормативних актів) та ін. Принципи систематизації та кодифікації законодавства. Хронологічний та предметний підходи. Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її головні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Тема 18. Правові відносини

Зміст. Поняття та основні ознаки правових відносин. Правові відносини як форма існування й реалізації прав та обов'язків. Норми права та правові відносини. Склад (структура) правових відносин. Матеріальні та юридичні аспекти змісту правовідносин. Основні елементи складу правовідносин: суб'єкти, зміст (юридичний, фактичний), об'єкти, юридичні факти. Суб'єктивне право: поняття, ознаки. Правомочність як структурний елемент (вид) суб'єктивного права. Юридичний обов'язок: поняття, ознаки, види. Повноваження. Юридична відповідальність. Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Поняття та ознаки юридичної особи. Об'єднання та соціальні спільності як суб'єкти правових відносин. Держава як суб'єкт правових відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.). Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Види об'єктів правових відносин: їх поняття та види згідно законодавства України. Їх правовий режим. Особливості правового режиму землі, повітря та ін. Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів. Види юридичних фактів за правовими наслідками: правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Види юридичних фактів за вольовою ознакою: юридичні дії та події. Поняття та види правових презумпцій. Юридичне становище та юридичний (фактичний) склад.

Розділ 4

Тема 19. Реалізація права

Зміст. Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Реалізація права поза правовідносинами і в правовідносинах. Форми безпосередньої реалізації права: використання, виконання, дотримання, їх поняття, основні ознаки, юридична природа і роль у правовому регулюванні суспільних відносин. Застосування права як правова форма діяльності держави: поняття, ознаки. Застосування права як вид індивідуального (піднормативного)

регулювання. Процес застосування права, його основні стадії. Правова оцінка та кваліфікація фактичних обставин (події, проблеми, ситуації та ін.). Основні вимоги правильного застосування права. Акт застосування права: поняття і ознаки. Види актів застосування права за юридичними наслідками, за формою зовнішнього прояву (письмовий, усний, конклюдентний). Достовірність та точність норми права, що застосовується. Істина у правозастосувальному процесі (судовому та ін.), її докази та функції у правовому регулюванні, а також зміцненні законності й правопорядку. Інтелектуальне забезпечення правильного, законного та точного застосування норм права. Акти застосування норм права. Прогалини у праві. Аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування. Зловживання правом. Практична спрямованість теорії правозастосування на якість виконання усіма юристами своїх професійних обов'язків.

Тема 20. Тлумачення норм права

Зміст. Поняття тлумачення норм права, його основні риси. З'ясування та роз'яснення змісту правових норм (їх окремих елементів). Класифікація тлумачення норм права. Види тлумачення правових норм за суб'єктом. Офіційне тлумачення норм права та його види (легальне, автентичне). Юридична природа (наслідків) офіційного тлумачення правових норм, його обов'язковість в правозастосуванні. Неофіційне тлумачення норм права, його основні риси та види. Доктринальне тлумачення правових норм та його значення для правозастосування та удосконалення механізму правового регулювання (науково-практичні коментарі, дослідження права: дисертації, статті, монографії і т. ін.). Професійне та побутове тлумачення норм права. Види тлумачення норм права за обсягом: буквальне, поширювальне (розширене) та обмежувальне тлумачення, їх значення для вірного, обґрунтованого та законного прийняття юридичного рішення (акту). Нормативне та казуальне тлумачення правових норм (за результатом). Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення норм права. Логічне, історичне, телеологічне та наукове тлумачення правових норм. Акти тлумачення, їх види та юридична природа.

Тема 21. Правомірна поведінка та правопорушення

Зміст. Поняття та ознаки правомірної поведінки. Співвідношення права та поведінки (вчинку, діяльності). Воля, свідомість, інтелектуальні якості особи та правомірна поведінка. Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки. Типи правомірної поведінки. Обов'язок та законослухняна поведінка. Позитивна відповідальність. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві. Ознаки правопорушення: протиправність, винність (деліктоздатність), соціальна шкідливість (небезпечність), наслідки. Склад правопорушення. Суб'єкт правопорушення та його особливості у різних галузях (інститутах) права. Об'єктивна сторона правопорушення, її ознаки. Причинний зв'язок між правопорушенням (дією) та наслідками. Суб'єктивна

сторона правопорушення: вина, її форми - навмисність та необережність. Прямий та непрямий умисел, протиправна самовпевненість та протиправна необережність. Соціальний медичний та інтелектуальний критерії вини суб'єкту. Причини та природа правопорушень. Причини злочинності, її основні форми. Методи та форми боротьби зі злочинністю.

Тема 22. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види

Зміст. Поняття та основні риси юридичної відповідальності. Правопорушення та його склад – підстави притягнення до юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Юридична відповідальність та правові санкції. Види юридичної відповідальності, їх відпрацювання в чинному законодавстві України. Зв'язок та взаємодія юридичної відповідальності з моральною та політичною. Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

Тема 23. Правова свідомість

Зміст. Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості, її елементи: правова ідеологія, правова психологія, правова поведінка. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосувальну діяльність. Ідеї та принципи законності (неминучість юридичної відповідальності, недоторканість прав людини, рівність, демократизм та соціальна справедливість, тощо). Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова.

Тема 24. Правова культура

Зміст. Правова культура: її сутність та основні риси, форми проявлення у суспільстві. Правовий нігілізм, причини його з'явлення, форми, вплив на стан режиму законності, реалізацію та забезпечення прав і свобод громадян. Шляхи подолання правового нігілізму. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій та правозастосовчій діяльності. Правова культура посадової особи та громадянина. Правова культура у корпораціях, об'єднаннях громадян. Співвідношення правової та політичної культури.

Тема 25. Законність, правопорядок, дисципліна

Зміст. Поняття та сутність законності. Законність як принцип життя цивілізованого суспільства. Режим законності у правовій державі. Принципи та вимоги законності. Конституційне забезпечення законності. Система гарантій законності. Соціальні та юридичні гарантії законності. Суспільний порядок та правовий порядок. Поняття правопорядку, його співвідношення з законністю та демократією. Законність та дисципліна. Види дисципліни. Виконавча дисципліна та її значення у роботі державного апарату. Технологічна дисципліна. Дисципліна у підприємницькій діяльності.

Тема 26. Механізм правового регулювання

Зміст. Правовий вплив на суспільні відносини. Поняття, форми та методи правового регулювання. Стадії правового регулювання. Основні елементи механізму правового регулювання, їх зв'язок та взаємодія. Нормативна основа, правові відносини, акти реалізації норм права в

механізмі правового регулювання. Вимоги до механізму правового регулювання в умовах демократичної правової держави. Шляхи підвищення ефективності механізму правового регулювання.

Тема 27. Основні правові системи сучасності

Зміст. Поняття правової системи та сім'ї правових систем. Особливості формування континентальної (романо-германської; римської) сім'ї правових систем і правових систем, що до них прилягають (латиноамериканська, японська, скандинавська). Поняття і структура права у країнах романо-германської правової сім'ї (системи). Форми (джерела) права у країнах романо-германської правової сім'ї. Поняття загального права, основні періоди його формування. Співвідношення загального права і права справедливості. Судовий прецедент: його ознаки і співвідношення з іншими формами права. Загальне і відмінне в англійській і американській правових системах. Загальна характеристика права окремих держав, що відносяться до романо-германської правової сім'ї. Англосаксонська (англо-американська; прецедентна) правова система (сім'я). Структура і особливості джерел англосаксонської правової системи. Розвиток і функціонування права США як приклад держави з прецедентною правовою системою. Поняття загального права, основні періоди його формування. Співвідношення загального права і права справедливості. Судовий прецедент, його ознаки і співвідношення з іншими формами права. Загальне і відмінне в англійській і американських правових системах. Загальна характеристика інших країн англосаксонської правової сім'ї. Правові сім'ї релігійно-моральної орієнтації. Ісламське право. Мусульманська правова система. Особливості виникнення та загальна характеристика мусульманського права. Джерела мусульманського права: Коран, сунни, кіяс. Основні галузі та інститути мусульманського права. Судове право і закон. Тенденції розвитку мусульманського права у сучасних правових системах. Сім'я традиційного (звичаєвого) права. Роль і види звичаю та звичаєвого права в становленні їх правових систем. Місце традиційних елементів в сучасних правових системах Китаю та Японії. Звичаєво-правові системи Африки. Вплив правових систем метрополій на розвиток правових систем африканських країн. Загальна характеристика змішаної правової системи. Індуське право та особливості виникнення і розвитку. Індуське право і право Індії: спільне і відмінне у їх формуванні і перспективах розвитку. Вплив системи загального права. Заідеологізовані правові сім'ї. Поняття соціалістичної правової системи. Відмінність соціалістичної правової системи (сім'ї) від континентальної та мусульманської. Джерела соціалістичного права. Загальна структура і особливості заідеологізованої правової систе

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	денна форма		заочна форма	
	усього	у тому числі	усього	у тому числі

		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1												
Тема 1. Предмет і методологія теорії держави і права	16	4	4			8	14	2				12
Тема 2. Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	14	4	4			6	14	2				12
Тема 3. Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	16	4	4			8	16	2	2			12
Тема 4. Форма держави.	14	4	4			6	14	2				12
Тема 5. Механізм та апарат держави. Функції держави	16	4	4			8	14		2			12
Разом за Розділом 1	76	20	20			36	72	8	4			60
Розділ 2												
Тема 6. Громадянське суспільство.	10	2	2			6	14	2				12
Тема 7. Політична система суспільства та держава	12	2	2			8	16	2				14
Тема 8. Загальне вчення про демократію	10	2	2			6	16	2				14
Тема 9. Права людини і громадянина	12	2	2			8	16	2	2			12
Тема 10. Соціальна правова держава	15	4	4			7	16		2			14
Разом за Розділом 2	59	12	12			35	78	8	4			66
Разом за 1 семестр	135	32	32			71	150	16	8			126
Розділ 3												
Тема 11. Право в системі	10	2	2			6	8	2				6

регулювання суспільних відносин												
Тема 12. Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	10	2	2			6	10	2				8
Тема 13. Форми права	10	2	2			6	8	2				6
Тема 14. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	10	2	2			6	8					8
Тема 15. Норми права	10	2	2			6	8	2				6
Тема 16 Правотворчість	10	2	2			6	10		2			8
Тема 17. Система права	8	2	2			4	8		2			6
Тема 18. Правові відносини	8	2	2			4	10		2			8
Разом за Розділом 3	76	16	16			44	70	8	6			56
Розділ 4												
Тема 19. Реалізація права	10	2	2			6	8	2				6
Тема 20. Тлумачення норм права	10	2	2			6	10	2				8
Тема 21. Правомірна поведінка та правопорушення	10	2	2			6	10	2				8
Тема 22. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	10	2	2			6	10		2			8
Тема 23. Правова свідомість	10	2	2			6	8					8
Тема 24. Правова культура	9	2				7	8					8
Тема 25.	10	2	2			6	8					8

Законність, правопорядок, дисципліна												
Тема 26. Механізм правового регулювання	10	2	2			6	10		2			8
Тема 27. Основні правові системи сучасності	10	2	2			6	8					8
Разом за Розділом 4	89	18	16			55	80	6	4			70
Разом за 2 семестр	165	34	32			99	150	14	10			126
Усього годин	300	66	64			170	300	30	18			252
ІНДЗ												
ІНДЗ	-	-	-	-		-	-		-	-	-	-
Усього годин												

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

4.1.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методологія теорії держави і права	4
2	Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	4
3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	4
4	Форма держави.	4
5	Механізм та апарат держави. Функції держави	4
6	Громадянське суспільство.	2
7	Політична система суспільства та держава	2
8	Загальне вчення про демократію	2
9	Права людини і громадянина	2
10	Соціальна правова держава	4
11	Право в системі регулювання суспільних відносин	2
12	Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	2
13	Форми права	2
14	Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	2
15	Норми права	2
16	Правотворчість	2
17	Система права	2
18	Правові відносини	2
19	Реалізація права	2

20	Тлумачення норм права	2
21	Правомірна поведінка та правопорушення	2
22	Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	2
23	Правова свідомість	2
24	Правова культура	2
25	Законність, правопорядок, дисципліна	2
26	Механізм правового регулювання	2
27	Основні правові системи сучасності	2
	Разом	66

4.1.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методологія теорії держави і права	2
2	Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	2
3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	2
4	Форма держави.	2
5	Громадянське суспільство.	2
6	Політична система суспільства та держава	2
7	Загальне вчення про демократію	2
8	Права людини і громадянина	2
9	Право в системі регулювання суспільних відносин	2
10	Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	2
11	Форми права	2
12	Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	
13	Реалізація права	2
14	Тлумачення норм права	2
15	Правомірна поведінка та правопорушення	2
	Разом	30

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

4.2.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методологія теорії держави і права	4
2	Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	4
3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	4
4	Форма держави.	4
5	Механізм та апарат держави. Функції держави	4
6	Громадянське суспільство.	2
7	Політична система суспільства та держава	2

8	Загальне вчення про демократію	2
9	Права людини і громадянина	2
10	Соціальна правова держава	4
11	Право в системі регулювання суспільних відносин	2
12	Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	2
13	Форми права	2
14	Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	2
15	Норми права	2
16	Правотворчість	2
17	Система права	2
18	Правові відносини	2
19	Реалізація права	2
20	Тлумачення норм права	2
21	Правомірна поведінка та правопорушення	2
22	Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	2
23	Правова свідомість	2
24	Законність, правопорядок, дисципліна	2
25	Механізм правового регулювання	2
26	Основні правові системи сучасності	2
	Разом	64

4.2.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	2
2	Механізм та апарат держави. Функції держави	2
3	Права людини і громадянина	2
4	Соціальна правова держава	2
5	Норми права	2
6	Правотворчість	2
7	Система права	
8	Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	2
9	Правова свідомість	2
	Разом	18

4.4. Завдання для самостійної роботи

4.4.1 денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методологія теорії держави і права	8
2	Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	6

3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	8
4	Форма держави.	6
5	Механізм та апарат держави. Функції держави	8
6	Громадянське суспільство.	6
7	Політична система суспільства та держава	8
8	Загальне вчення про демократію	6
9	Права людини і громадянина	8
10	Соціальна правова держава	7
11	Право в системі регулювання суспільних відносин	6
12	Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	6
13	Форми права	6
14	Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	6
15	Норми права	6
16	Правотворчість	6
17	Система права	4
18	Правові відносини	4
19	Реалізація права	6
20	Тлумачення норм права	6
21	Правомірна поведінка та правопорушення	6
22	Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	6
23	Правова свідомість	6
24	Правова культура	7
25	Законність, правопорядок, дисципліна	6
26	Механізм правового регулювання	6
27	Основні правові системи сучасності	6
	Разом	170

4.4.2 заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і методологія теорії держави і права	12
2	Еволюція суспільства: виникнення держави і права.	12
3	Поняття держави, її основні ознаки, сутність. Типологія держав	12
4	Форма держави.	12
5	Механізм та апарат держави. Функції держави	12
6	Громадянське суспільство.	12
7	Політична система суспільства та держава	14
8	Загальне вчення про демократію	14
9	Права людини і громадянина	12

10	Соціальна правова держава	14
11	Право в системі регулювання суспільних відносин	6
12	Поняття права. співвідношення права з політикою, економікою, культурою	8
13	Форми права	6
14	Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, система та види	8
15	Норми права	6
16	Правотворчість	8
17	Система права	6
18	Правові відносини	8
19	Реалізація права	6
20	Тлумачення норм права	8
21	Правомірна поведінка та правопорушення	8
22	Юридична відповідальність: поняття, підстави, види	8
23	Правова свідомість	8
24	Правова культура	8
25	Законність, правопорядок, дисципліна	8
26	Механізм правового регулювання	8
27	Основні правові системи сучасності	8
	Разом	252

4.5. Індивідуальні навчально-дослідне завдання

Не передбачено

4.6. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Теорія держави і права» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань, кейс-метод, проектний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проектно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

- 1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;
- рецензування відповідей.

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю є* перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського заняття; результати тестування тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. *Завданням підсумкового контролю є* перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та

взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Поняття, ознаки, система юридичної науки.
2. Об'єкт, предмет, методи, функції юридичної науки.
3. Поняття, предмет, методи та принципи теорії держави та права.
4. Функції теорії держави та права.
5. Теорія держави та права у системі юридичних та суспільних наук.
6. Значення теорії держави та права для підготовки сучасних юристів.
7. Додержавне суспільство та його історичний розвиток.
8. Основні закономірності виникнення держави.
9. Основні теорії виникнення держави.
10. Основні закономірності виникнення права.
11. Основні наукові концепції виникнення права.
12. Поняття і структура влади.
13. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави.
14. Поняття і ознаки громадянського суспільства.
15. Поняття та структура політичної системи суспільства.
16. Види політичних систем.
17. Місце держави у політичній системі суспільства.
18. Поняття та ознаки держави.
19. Внутрішні функції сучасної держави.
20. Зовнішні функції сучасної держави
21. Правові форми діяльності держави, їх види.
22. Форма держави: поняття та структура.
23. Форма державного правління.
24. Монархія як форма державного правління.
25. Поняття та види республік.
26. Форма державного устрою.
27. Проста форма державного устрою.
28. Складні форми державного устрою.
29. Форма державного (політичного) режиму.
30. Поняття демократичного режиму.
31. Антидемократичний режим.
32. Механізм держави: поняття, ознаки, структура.
33. Поняття, ознаки, форми діяльності апарату держави.
34. Структура та принципи діяльності державного апарату.
35. Орган держави: поняття, ознаки, види.
36. Поняття та ознаки демократичної держави.
37. Основні форми та інститути демократії в Україні.
38. Права людини: поняття, види.
39. Концепція трьох поколінь прав людини.

40. Поняття і види основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, гарантії забезпечення.
41. Поняття та ознаки соціальної держави.
42. Історія виникнення соціальної держави.
43. Поняття та ознаки правової держави.
44. Історія виникнення правової держави.
45. Соціальні норми: поняття та види.
46. Право і технічні норми.
47. Співвідношення норм права і норм моралі.
48. Поняття та ознаки права.
49. Функції права: поняття та види.
50. Поняття та види принципів права.
51. Основні сучасні наукові концепції праворозуміння.
52. Поняття та види юридичних джерел (форм) права.
53. Поняття правового звичаю.
54. Поняття нормативно-правового договору.
55. Поняття правового прецеденту.
56. Поняття та ознаки нормативно-правового акту.
57. Поняття закону і його основні ознаки. Види законів.
58. Підзаконні нормативно-правові акти, поняття, види.
59. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та щодо певного кола осіб.
60. Норми права: поняття, ознаки.
61. Види норм права.
62. Нетипові правові приписи.
63. Структура норми права.
64. Способи викладання норм права в статтях нормативно-правового акту.
65. Поняття та функції правотворчості.
66. Правотворчий процес: поняття, стадії.
67. Принципи та функції правотворчості.
68. Види правотворчості.
69. Поняття і структура правової системи.
70. Система права: поняття та структура.
71. Галузь та інститут права.
72. Поняття публічного та приватного права.
73. Система законодавства: поняття, структура.
74. Поняття та форми систематизації законодавства.
75. Поняття, ознаки та склад правовідносин.
76. Суб'єкти правовідносин, їх види.
77. Зміст правовідносин.
78. Поняття та види об'єктів правовідносин.
79. Юридичні факти: поняття та класифікація.
80. Види правовідносин.
81. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.
82. Правопорушення: поняття, ознаки, склад, види.

83. Юридична відповідальність: засади, функції, види.
84. Правосвідомість: поняття, структура, види, функції.
85. Правова культура: поняття, види.
86. Романо-германська правова система.
87. Англо-американська правова система.
88. Релігійно-традиційна правова система.
89. Особливості формування змішаної правової системи.
90. Заідеологізована правова система.

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

I семестр

Поточний контроль, самостійна робота															КР	СРС	Підсумкова
Розділ 1					Розділ 2					КР	СРС						
T1	T2	T3	T4	T5		T6	T7	T8	T9			T10					
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	6	40	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	6	40		

II семестр

Поточний контроль, самостійна робота																	екзамен	підсумкова		
Розділ 3								КР	Розділ 4							КР			СРС	
T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18			T19	T20	T21	T22	T23	T25		T26	T27		
2	2	2	2	2	2	2	2	4	2	2	2	2	2	2	2	2	4	20	40	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Акт проголошення незалежності України : Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991. *Відомості Верховної Ради української РСР*. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верховної Ради Української РСР від 16.07.1990. *Відомості Верховної Ради української РСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

Основна

1. Загальна теорія права і держави: навч. посіб. / Яна Бариська, Зоя Погорелова, Терезія Попович; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Юрид. ф-т. Ужгород: Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. 550 с.
2. Загальна теорія права. Нормативний курс: підруч. для студ.-юристів. за ред. д-ра юрид. наук, проф. С. В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 576 с.
3. Кельман М. С., Котуха О. С., Коваль І.М. Теорія держави і права: підручник/ за заг. ред. д.ю.н., проф. М.С.Кельмана. Тернопіль, 2018.
4. Кравчук М. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посібник для студентів ЗВО. 3-тє вид. змін. й доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018.
5. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ, 2019. 584 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Навч. посібник. Вид. 10-те доповнене. Львів: Край, 2017. 222 с.
7. Теорія держави та права: навч. посіб. / Л. М. Ніколенко, Н. В. Іванюта, А. І. Батечко ; МВС України, Донец. юрид. ін-т. - Київ : Дакор, 2021. 215 с.
8. Теорія держави та права: навч. посіб. / За заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ, 2017. 320 с.
9. Теорія держави і права: навч. посіб. / Тополевський Р. Б., Федіна Н. В ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 267 с.
10. Теорія держави і права: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. Л. В. Ніколаєвої, д-ра юрид. наук, проф. Т. О. Гуржія; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ : КНТЕУ, 2021. 423 с.
11. Теорія держави і права: підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол.канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро, 2016; 480 с.

Допоміжна

1. Антошкіна В. К. Тлумачення за особливої форми реалізації правових норм (правореалізації). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 12-15.
2. Андрусів Л. М. Засоби оприлюднення нормативно-правових актів. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 3-8.

3. Балишев М. В. Проблемні питання визначення поняття та ознак юридичної відповідальності.). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №2. С. 18-20.
4. Богдана Довгань, Тетяна Міхайліна. Цифрові права людини четвертого покоління крізь призму трансгуманізму. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 171-174.
5. Джураєва О. О. Динаміка сучасної держави: загальнотеоретичний аспект. *Lex portus*. 2018. № 2. С. 190-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2018_2_20
6. Дзевелюк М. В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Одеса, 2017. 209 с.
7. Дубинський І. Ю. Функції держави як найважливіші напрями розвитку. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* 2019. № 4. С. 18-21.
8. Завгородня Ю. С. Функції держави в сучасних умовах: пропедевтичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 20-22
9. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28-32
10. Кельман М. С., Коваль І. М. Щодо питання про суб'єктивну сторону правозатосування в правовій держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 43. С. 4-7.
11. Копча В. В. Сучасна держава: основні підходи до розуміння. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020 № 43. С. 13-17.
12. Косар А. О., Сокол Н. В., Дяченко С. В. Значення юридичної клініки у розрізі правоосвітньої діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 31-33.
13. Котуха О. С. Ідея панування права або правової держави в умовах глобалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 42-47.
14. Луцький Р. П. Свобода та справедливість в теорії права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2022. № 2. С.23-25
15. Макаренко Л.О. Актуальні проблеми формування правової культури в Україні на сучасному етапі. *Правова держава*. 2020. Випуск 31. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020. С. 46-54.
16. Марущак О. А. До питання про класифікацію функцій сучасної держави. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 4 (69). С. 25-31
17. Матвєєва Ю. І. Визначення права і визначеність закон. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2016. Т. 181. С. 47-50.
18. Мельничук С. М. Правові форми реалізації функцій сучасної держави. дис... докт-ра. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2019. 478 с.

19. Наталя Атаманова. Проблемні питання застосування норм права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 164-169
20. Непийвода В.П., Непийвода І.В. Прецедент як стрижневий складник англо-американського права та його входження в правову систему України. *Правова держава*. 2020. Випуск 31. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020. С. 108-119.
21. Оніщенко Н. М. Правове регулювання, правовий вплив та правове забезпечення: індекс взаємовизначеності. *Правова держава*. 2020. Випуск 31. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020. С. 46-54.
22. Пархоменко Н.М. Правова доктрина як результат правозастосовної діяльності суду. *Правова держава*. 2020. Випуск 31. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2020. С. 54-62.
23. Пильгун Н. В. Поняття «механізм держави» в сучасній юридичній думці. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 46-51.
24. Риндюк В. І., Гришко О. М. Система права та законодавство: до питання співвідношення понять. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 36-41.
25. Сидоренко О. О. Співвідношення понять правового акта і правового документа. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 1. С. 18-22.
26. Субота С. І. Аксіологічні засади правоохоронної діяльності в умовах розвитку громадянського суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 35-38.
27. Устименко О. С. Загальнотеоретична характеристика основних наукових концепцій походження держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2017. Вип. 2. Т. 2. С.25-27.
28. Хаустова М. Г. Правова політика української держави у сфері модернізації правової системи України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 39-42.
29. Чукаєва В. О. Громадянське суспільство та конституційна доктрина розвитку правової держави України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 36-38.
30. Шутак І. Юридична техніка підзаконної правотворчості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2021. Вип. 8. № 29. С. 81-87.

5.2. Методичне забезпечення

1. Зеленко І.П. Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Теорія держави і права». ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022.
2. Зеленко І.П. Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи з дисципліни «Теорія держави і права». ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022.

5.3. Інформаційні ресурси

1. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Базу українського законодавства в Інтернет. URL: www.lawukraine.com.
5. Урядовий портал Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua.

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).